

The Crisis of Leadership

by Rav Mosheh Lichtenstein
Translated by David Silverberg

A. Kivrot Ha-ta'ava

The verses in Sefer Bemidbar 11:10-15, which appear in the heart of the account of "Kivrot Ha-ta'ava" (where Benei Yisrael expressed an inappropriate desire for meat), mark a fundamental transformation in the relationship between Moshe and Benei Yisrael. Moshe, the teacher of Israel, the man who led and guided the nation throughout their long, winding journey, who defended them in the wilderness and after the incident of the calf, feels that he cannot go on. Here, for the first time, Moshe breaks, and he feels the need to ask for help in leading the people. Moshe transforms from the leader who had once declared his supreme dedication - "Now, if You will forgive their sin [well and good]; but if not, erase me from the record which You have written!" (Shemot 32:32) - into a figure pleading for assistance in his leadership role: "I cannot carry all this people by myself, for it is too much for me. If You would deal thus with me, kill me rather, I beg You, and let me see no more of my wretchedness!" (Bemidbar 11:14-15). Moshe senses that he no longer possesses the strength, and he also does not see himself obliged to continue his job: "Did I conceive all this people, did I bear them, that You should say to me, 'Carry them in your bosom as a nurse carries an infant'?" (ibid., 12).

Several difficult questions immediately arise: What's the problem? What changed? What caused such a drastic transformation in Moshe's attitude? How did it happen that such a dedicated leader is suddenly filled with despair and frustration, and how did such a sharp, emotional break, as screams forth from the verses, develop?

In addition, we must consider the location of this parasha within the framework of Sefer Bemidbar. On the surface, it would appear more reasonable to separate the incident of the Kivrot Ha-ta'ava from the appointment of the seventy elders (which occurred in response to Moshe's plea). The Torah could have completed the story of the complaints and their ensuing punishment as a single unit, and subsequently presented all the details of the elders' appointment and the enigmatic prophecy of Eldad and Meidad, without elaborating on these incidents in the midst of the account of the nation's sin. The interweaving of the elders' appointment between the complaint and its ensuing punishment requires an explanation.

De Leiderschaps crisis

door Rav Mosheh Lichtenstein
Vertaald door Marcel Achten

A. Kivrot Ha-ta'ava

De verzen in Sefer Bemidbar (Boek Numeri) 11:10-15, die in het midden van het verhaal van "Kivrot Ha-ta'ava" (waar Benei Yisrael een ongepast verlangen naar vlees uitdrukt) verschijnen, markeren een fundamentele verandering in de relatie tussen Moshe en Benei Yisrael (Kinderen Israëls). Moshe, de leraar van Israël, de man die het volk in hun lange, kronkelende weg leidde, die hen in de woestijn verdedigde en na het incident van het kalf voelt dat hij niet kan doorgaan. Hier, voor de eerste keer, stopt Moshe, en hij voelt de noodzaak om hulp te vragen in het leiden van het volk. Moshe transformeert van de leider die ooit zijn opperste toewijding uitsprak - "Nu, als je hun zonde [goed en wel] zult vergeven, maar zo niet, wist mij van uit het verslag dat u hebt geschreven!" (Sjemot/ Exodus 32:32) - in een figuur die smeekt voor hulp in zijn leidende rol: "Ik kan al deze mensen niet alleen dragen, want het is te veel voor mij als U zo met mij zou gaan, dood mij liever, ik smeed U, en laat mij mijn ongeluk niet meer zien!" (Bemidbar/Numeri 11:14-15). Moshe voelt dat hij niet langer over de kracht beschikt, en hij ziet zichzelf ook niet verplicht om zijn taak verder te zetten: "Heb ik al dit volk gebaard, heb ik ze gedragen, dat U tegen mij moet zeggen, 'Draag ze in uw schoot zoals een verpleegster een kind draagt'?" (Ibid., 12).

Meteen rijzen een aantal moeilijke vragen: Wat is het probleem? Wat is er veranderd? Wat veroorzaakt een dergelijke drastische verandering in Moshe's houding? Hoe kon het gebeuren dat zo'n toegewijde leider plotseling vol wanhoop en frustratie is, en hoe heeft zich zo'n scherpe, emotionele breuk, zoals uit de verzen schreeuwt, zich ontwikkeld?

Daarnaast moeten we de locatie van deze sidra in het kader van Sefer Bemidbar (Boek Numeri) overdenken. Op het eerste gezicht, zou het redelijker lijken om het incident van de Kivrot Ha-ta'ava te scheiden van de aanstelling van de zeventig oudsten (dat als antwoord kwam op Moshe's pleidooi). De Torah kon het verhaal van de klachten en de daaropvolgende straf als één geheel hebben voltooid, en vervolgens alle details van de benoeming van de oudsten en de raadselachtige profetie van Eldad en Meidad, 'zonder voort te borduren op deze incidenten te midden van het verhaal van de zonde van de natie. Het tussenweven van de aanstelling van de oudsten 'tussen de klacht en de daaropvolgende straf vraagt om een verklaring.

As often occurs in instances such as these, we are not surprised to discover that the answer to the first question lies in the second. Indeed, an inherent connection exists between the leadership crisis and the sin, and the Torah therefore did not separate the stories, but rather bound them together. The sin is the cause of Moshe's crisis, and his asking the Almighty to liberate him from his responsibility. Seeing Benei Yisrael's conduct, Moshe was overcome by frailty and fatigue, and therefore sought to extricate himself from his leadership role. Yet, this still requires further explanation. It is not the actual complaint itself or the nation's sin that brings Moshe to frustration and despair. After all, this marks not the first nor the second problem that Moshe faces since he began his term of leadership. Many sins, including the particularly grave incident of the golden calf, have occurred without causing the shepherd of Israel an emotional breakdown. A comparison of Moshe's reaction to the golden calf with his response at Kivrot Ha-ta'ava clearly demonstrates that it was not Benei Yisrael's sin in and of itself, but rather the nature and character of this sin, that caused this transformation in Moshe's attitude towards the nation.

To properly understand this issue, we must consider the broader picture by assessing that which occurs in Sefer Bemidbar in general, and comparing it with parallel situations in Sefer Shemot.

B. From Mount Sinai to the Wilderness of Sinai

The transition from Sefer Shemot to Sefer Bemidbar is marked by a transition from success to failure. Even the leadership of Moshe Rabbenu is not as successful in the Book of Numbers as in the Book of Redemption. Whereas the sin of the calf transpires in Moshe's absence and ends immediately upon his return to the Israelite camp, the sin of the spies occurs with Moshe present, and as a result of an action that had earned his support. Moshe reacts to the golden calf with the self-confidence and determined resolve of one who understands his constituency and controls it with firm authority. In the debacle of the scouts, by contrast, we find a leader who is mistaken in his assessment of the nation and does not succeed in steering them away from the path of sin, a leader who falls on his face. From the golden calf to the spies, Moshe moves from confidence to confusion, from proactive involvement to silence and stammering. Moreover, whereas Moshe's prayer in the aftermath of the calf is successful, with the revolt of the scouts his prayer cannot annul the decree of, "In this wilderness your carcasses shall drop."

We thus have an exceptionally sharp distinction between these two books, both in terms of Benei Yisrael's success in achieving their spiritual and historical goals, and with respect to Moshe's ability to lead them towards the realization of these aspirations.

Zoals vaak in gevallen zoals deze voorkomt, zijn we niet verbaasd om te ontdekken dat het antwoord op de eerste vraag in de tweede ligt. Inderdaad bestaat er een inherent verband tussen de leiderschapscrisis en de zonde, en daarom scheidde de Torah de verhalen niet, maar bond ze samen. De zonde is de oorzaak van de Moshe's crisis en zijn verzoek aan de Almachtige om hem te bevrijden van zijn verantwoordelijkheid. Bij het zien van Benei Yisrael's gedrag werd Moshe door zwakheid en vermoeidheid overwonnen, en daarom zocht hij zich van zijn leidende rol te bevrijden. Maar dit vereist nog nadere toelichting. Het is niet de klacht op zich of de zonde van de natie die Moshe tot frustratie en wanhoop brengt. Immers, dit markeert niet het eerste, noch het tweede probleem waar Moshe tegenaan kijkt sinds zijn leiderschapstermijn begon. Vele zonden, inclusief het bijzonder ernstige incident met het gouden kalf, hebben plaatsgevonden zonder dat de herder van Israël emotioneel instortte. Een vergelijking van Moshe's reactie op het gouden kalf met zijn reactie op Kivrot Ha-ta'ava toont duidelijk aan dat het niet puur Benei Yisrael's zonde was, maar eerder de aard en het karakter van deze zonde, dat deze transformatie in Moshe's houding naar de natie veroorzaakte.

Om dit probleem goed te kunnen begrijpen, moeten we het breder beeld bescouwen door het beoordelen van hetgeen in Sefer Bemidbar in het algemeen gebeurt, en dit vergelijken met parallele situaties in Sefer Sjemot.

B. Van de berg Sinai naar de woestijn Sinai

De overgang van Sefer Sjemot naar Sefer Bemidbar wordt gekenmerkt door een overgang van succes naar mislukking. Zelfs de leiding van Moshe Rabbenu is in het boek Numeri niet zo succesvol als in het Boek van de Uittocht. Overwegende dat de zonde van het kalf zich in Moshe's afwezigheid ontvouwt en onmiddellijk na zijn terugkeer naar de Israëlitische kamp eindigt, treedt de zonde van de verspieders op in Moshe's aanwezigheid, en als gevolg van een actie die zijn steun had gekregen. Moshe reageert op het gouden kalf met het zelfvertrouwen en hardnekkige vastberadenheid van iemand die zijn onderhorigen begrijpt en stuurt met onwrikbaar gezag. In het debacle van de verkenners daarentegen, vinden we een leider die zich vergist in zijn beoordeling van de natie en er niet in slaagt hen weg te leiden van het pad van de zonde, een leider die op zijn gezicht valt. Van het gouden kalf tot de verspieders, Moshe verandert van vertrouwen naar verwarring, van proactieve betrokkenheid tot stilte en stotteren., Terwijl Moshe's gebed in de nasleep van het kalf bovendien succesvol is, kan met de opstand van de verkenners zijn gebed het decreet van "In deze woestijn zullen uw dode lichamen vallen" niet ongedaan maken.

We hebben dus een uitzonderlijk scherp onderscheid tussen deze twee boeken, zowel in termen van Benei Yisrael's succes in het bereiken van hun spirituele en historische doelen, en met betrekking tot het vermogen van Moshe's om hen te leiden naar de realisatie van deze ambities.

The beginning of Sefer Bemidbar does not deal with failure, but rather presents us with the ideal picture of Israel dwelling tribe by tribe, encamped around the Tabernacle, each with its standard in proper formation. The Mishkan is erected, God's glory dwells in its midst, the princes of Israel dedicate it on the day of its anointing, and the nation prepares for a life of sanctity and purity in the wilderness. Situated at the foot of Mount Sinai, the Jews learn from Moshe the Torah that he had recently brought down from the heavens.

However, this description depicts only the nation's existence before the cloud rose and the journey to the Land got underway. From the moment the transition occurs from the static life after Matan Torah to the renewed entry into a dynamic, historic existence, we come upon a different picture entirely. As soon as the nation departs from the Mountain of God on their way to the Promised Land, their path is laden with mishaps. We now hear nothing besides grumbling and complaints, weeping and desperation; we proceed from the "mit'onenim" (complainers) to the "mit'avim" (who desired meat), to the spies, to the "mapilim," to Korach's rebellion. The nation lacks the strength necessary to confront challenges and bring to realization their destiny in the world of history; they confront the historical realm by turning their backs to it.

The transition from the opening chapters of the sefer, which deal with the wilderness of Sinai, to the chapters describing Yisrael's attempt to proceed to the Land, marks the central dividing line in this sefer, which brings in its wake a fundamental change in the system of national leadership. Until that point, the nation is destined to enter the Land with Moshe and Aharon as their leaders, and with the Almighty bestowing His Shekhina upon them in order to bring them to His sacred borders and chosen mountain. From this point, we find revolt and dissent.

Truth be told, this dividing line is so significant that Chazal viewed it as a central cleft which splits the sefer into different units. Chazal viewed the two sections as so distinct that they counted the beginning and continuation of Sefer Bemidbar as different sefarim of the Chumash. The first book, which contains the parshiyot from the beginning of chapter 1 until the section of "Va-yehi bi-nso'a ha-aron" (1:1-10:34), discusses the Israelite camp in the wilderness, in which reality and vision go hand-in-hand. The second speaks of the journey to the Land on the wings of the Shekhina, and contains merely the eighty-five letters of the parasha, "Va-yehi bi-nso'a" (10:35-36). The third sefer (11:1-36:13), meanwhile, which opens with the account of the mit'onenim and continues through the conclusion of Sefer Bemidbar, describes the sins on whose account the destiny of that generation was not realized.

Our focus here is on the final section. What is the background to this failure, what factors led to this disappointment, and why was Moshe's leadership incapable of stopping the nation from their constant rebelliousness?

Het begin van Sefer Bemidbar gaat niet over mislukking, maar geeft ons het ideale beeld van Israël dat stam per stam woont, rond de Tabernakel gelegerd, elk met zijn standaard in de juiste formatie. Het Mishkan is opgericht, Gods heerlijkheid woont in haar midden, de oversten van Israel wijden het op de dag van zijn inwijding, en de natie bereidt zich voor op een leven van heiligheid en zuiverheid in de woestijn. Gelegen aan de voet van de berg Sinai leren de Joden van Mosje de Torah die hij onlangs vanuit de hemel had meegebracht.

Deze beschrijving geeft echter alleen het bestaan van de natie voordat de wolk opsteeg en de reis naar het land op gang kwam. Vanaf het moment van de overgang van het statische leven na Matan Tora tot aan de hernieuwde binnenkomst in een dynamische, historisch bestaan, gaan we over naar een volledig ander beeld. Zodra de natie op z'n weg naar het Beloofde Land afwijkt van de Berg van God, is hun pad beladen met ongelukken. We horen nu niets anders dan mopperen en klachten, gewezen en wanhoop, we gaan van de "mit'onenim" (klagers) naar de "mit'avim" (die vlees wensten), naar de verspieters, naar de "mapilim," naar Korachs rebellie. De natie mist de kracht die nodig is om uitdagingen aan te gaan en hun lot in de wereld van de geschiedenis te realiseren; ze confronteren het historische domein door hun rug er naar toe te draaien.

De overgang van de eerste hoofdstukken van het boek die zich met de woestijn Sinai bezighouden tot de hoofdstukken die Yisrael's poging beschrijven om naar het land door te gaan, markeert de centrale scheidslijn in dit boek, die een fundamentele verandering in het systeem van nationale leiding in zijn kielzog meevoert. Tot dat moment is de natie voorbestemd om het Land in te gaan met Mosje en Aharon als hun leiders, en met de Almachtige die Zijn Shekhina op hen schenkt om hen tot Zijn heilige grenzen en uitgekozen bergen te brengen. Vanaf dit punt, vinden we opstand en onenigheid.

De waarheid gezegd zijnde, is deze scheidslijn zo belangrijk dat Chazal dit zag als een centrale spleet die de sefer (boekrol) in verschillende delen splitst. Chazal zag de twee secties als zo verschillend dat ze het begin en de voortzetting van de Sefer Bemidbar als verschillende sefarim van de Chumash (5 boeken) beschouwden. Het eerste boek, dat de parshiyot vanaf het begin van hoofdstuk 1 bevat tot het gedeelte van de "Va-Yehi bi-nso'a ha-aron" (1:1-10:34), bespreekt het Israëlitische kamp in de woestijn, waarin werkelijkheid en visie hand in hand gaan. Het tweede spreekt van de reis naar het Land op de vleugels van de Shekhina, en bevat slechts de vijftig letters van de sidra, "Va-Yehi bi-nso'a" (10:35-36). De derde Sefer (11:1-36:13), die ondertussen met het verhaal van de mit'onenim opent en door gaat tot het einde van Sefer Bemidbar, beschrijft de zonden waarom het lot van die generatie werd niet gerealiseerd.

Onze focus ligt hierbij op het laatste gedeelte. Wat is de achtergrond van dit falen, welke factoren hebben tot deze teleurstelling geleid, en waarom was Moshe's leiderschap niet in staat om de voortdurende opstandigheid van de natie te stoppen?

C. "You Have Been Defiant Towards God"

The story of Benei Yisrael's journey through the wilderness after the Exodus is laden with complaints and quarreling over the lack of rations in the wilderness and the hardships of travel. The uncertainty of daily sustenance brings the nation to constant quarrels with Moshe. The nation argues with Moshe and challenges God, in a continuous cycle of complaints, as documented in the second half of Parashat Beshalach (Shemot 15:22-17:7). Things become more stable afterward, the nation calms and we hear of no other complaints through the remainder of Sefer Shemot or in the beginning of Sefer Bemidbar.

Suddenly, when we come to Parashat Beha'alotekha, when the nation embarks from Mount Choreb, the complaints and protests surface once again. Benei Yisrael grumble over the manna, they desire meat, reject the Promised Land, and continuously rebel to the point where Moshe testifies that "from the day that you left the land of Egypt until you reached this place, you have been defiant toward God" (Devarim 9:7).

Careful consideration of the text reveals a fundamental difference between the situation in Sefer Shemot and that which transpires in Sefer Bemidbar. There is a basic difference in God's reactions to the nation's complaints in the two books. In Sefer Shemot, He does not respond harshly, and we may even describe His attitude as forgiving. In the Book of Numbers, by contrast, this is clearly not the case. Already after the first complaint, God unleashes punishment instantaneously: "The people took to complaining before the Lord, and it was evil in the ears of the Lord. The Lord heard and was incensed: a fire of the Lord broke out against them, ravaging the outskirts of the camp" (Bemidbar 11:1). The Torah even describes the complaint itself - the content of which is not specified - as "ra" (evil), an adjective with no parallel in the accounts of the people's complaints in Sefer Shemot.

In the following incident, as well, that of Kivrot Ha-ta'ava, God is angered and the people's conduct is described as "ra" ("and it was evil in the eyes of Moshe" - *ibid.*, 10). Yet, in Sefer Shemot, God is never described as reacting angrily to the people's grumbling, nor does He smite them in response. Even in Massa U-meriva, so named because "the Israelites quarreled and because they tested God, saying, 'Is the Lord present among us, or not?'" (Shemot 17:7), the Almighty does not punish. He rather instructs Moshe to provide the people with water, without any rebuke or condemnation.

D. Survival and Comfort

This difference between the two books with respect to God's response to the nation's complaints evolves from the fundamentally different roots of the complaints themselves. In Sefer Shemot, we speak of people troubled by a legitimate dilemma requiring resolution. True, the nation falls short of the proper level of trust in the Almighty who leads them into the wilderness, but this does not reflect any significant spiritual weakness on their part. Their sustenance

C. "U hebt God uitgedaagd"

Het verhaal van Benei Yisrael's reis door de woestijn, na de Exodus, is beladen met klachten en ruzies over het gebrek aan rantsoenen in de wildernis en de ontberingen op de reis. De onzekerheid van het dagelijkse levensonderhoud brengt de natie tot voortdurend geruzie met Moshe. De natie kibbelt met Moshe en daagt God uit, in een continue cyclus van klachten, zoals gedocumenteerd in de tweede helft van Parashat Beshalach (Sjemot 15:22-17:7). Dingen worden daarna stabiel, de natie kalmeert en we horen van geen andere klachten in de rest van Sefer Sjemot of in het begin van de Sefer Bemidbar.

Plots, als we bij Parashat Beha'alotekha komen, als de natie opbreekt van Mount Choreb, komen de klachten en protesten nogmaals naar boven. Benei Yisrael moppert over het manna, ze verlangen vlees, verwerpen het Beloofde Land, en rebelleren voortdurend tot het punt waar Mosje getuigt dat "vanaf de dag dat u het land Egypte verliet tot u deze plek bereikte, ben je opstandig tegenover God geweest" (Dewariem/Deut. 9:7).

Uit zorgvuldige afweging van de tekst blijkt dat er een fundamenteel verschil is tussen de situatie in Sefer Sjemot en wat in Sefer Bemidbar aan het licht komt. Er is in de twee boeken een fundamenteel verschil in Gods reacties op klachten van de natie. In Sefer Sjemot reageert Hij niet hard, en we kunnen Zijn houding zelfs als vergevingsgezind beschrijven. In het boek Numeri, daarentegen, is dit duidelijk niet het geval. Al na de eerste klacht ontketent God onmiddellijk straf: "De mensen gingen klagen voor de Heer, en het was kwaad in de oren van de Heer. De Heer hoorde en was verolgen: een vuur van de Heer brak tegen hen uit, de rand van het kamp verwoestend" (Bemidbar 11:1). De Tora beschrijft de klacht - waarvan de inhoud niet gespecificeerd wordt - zelfs als "ra" (kwaad), een bijvoeglijk naamwoord met zijns gelijke niet in de verhalen van de klachten van het volk in Sefer Sjemot.

Ook in het volgende incident, dat van Kivrot Ha-ta'ava, is God boos en wordt het gedrag van het volk omschreven als "ra" ("en het was kwaad in de ogen van Moshe" - *idem*, 10). Nochtans wordt God in Sefer Sjemot, nooit beschreven als boos reagerend op het gemopper van het volk, noch slaat Hij hen als reactie. Zelfs in Massa U-meriva, zo genoemd omdat "de Israëlieten ruzieden en omdat zij God testten, zeggende: 'Is de Heer onder ons aanwezig, of niet?'" (Sjemot 17:7), heeft de Almachtige niet gestraft. Maar Hij instrueert Mosje om het volk van water te voorzien, zonder berisping of veroordeling.

D. Overleven en Comfort

Dit verschil tussen de twee boeken met betrekking tot Gods antwoord op klachten van de natie evolueert volgens de fundamenteel verschillende kernen van de klachten zelf. In Sefer Sjemot spreken we van mensen die last hebben van een gegrond dilemma dat opgelost moet worden. Inderdaad schiet de natie te kort in de juiste mate van vertrouwen in de Almachtige, die hen in de woestijn leidt, maar dit wijst geen significante geestelijke zwakheid aan van hun kant. Hun levensonder-

in the arid desert is not self-evident, and even after learning of God's plan to provide them with a daily ration, a human being cannot easily rely on supernatural means for his basic needs. Thus, Benei Yisrael's concerns and appeals to Moshe arose out of genuine concern for their fate and that of their children.

Not so in Sefer Bemidbar. Here Benei Yisrael no longer fear survival in the wilderness, and their complaints do not evolve from their concern for their basic needs. Already at this stage, after the manna has fallen daily for a full year without exception, the nation knows that God can and will provide them with food. They complain now not about food, but about the menu. They cannot satiate their desire for food and have no possibility of fulfilling their culinary dreams. We deal here not with the guarantee of physical sustenance, but with the pursuit of fantasy. The Torah identifies DESIRE as the motive behind their protest, "The riffraff in their midst felt a gluttonous craving" (Bemidbar 11:4). Their complaint makes this clear: "We remember the fish that we used to eat free in Egypt, the cucumbers, the melons, the leeks, the onions and the garlic" (ibid., 5).

The nation's conduct during this episode of Kivrot Ha-ta'ava, from the pathetic nostalgia for the delicacies of the country that oppressed them (which they likely never tasted), down to their demand for meat and fish, all signify boredom and idleness, the precursors of an obsessive pursuit of pleasure and desires. As they were assured sufficient rations to survive, we can interpret their demands only as an expression of a craving for luxury.

Released from the spiritual tension they had experienced since Matan Torah, the nation now goes through a stage of pursuit of comfort and enjoyment. How profound, painful, and rooted in the peshat are Chazal's comments describing the departure from Sinai:

"They journeyed from the Mountain of God on a three-day trip like a child leaving school, who runs away and leaves. So did they flee from Mount Sinai on a three-day journey, for they studied much Torah at Sinai." (Cited in Tosefot, Masekhet Shabbat 116a s.v. "pur'anut")

The manna can therefore no longer provide their needs as it did in the past. So long as the nation worried about its very survival, the manna's descent was a perfect solution. The moment they begin focusing on enjoyment, rather than sustenance, they can no longer appreciate or feel content with the manna.

Whereas God can accept with understanding the nation's concerns in Sefer Shemot, He does not react with the same sympathy to their pursuit of luxury in Sefer Bemidbar. God responds to the complaints of Sefer Bemidbar with fury and punishment.

houd in de dorre woestijn is niet vanzelfsprekend, en zelfs na het leren van Gods plan om hen te voorzien met een dagelijks rantsoen, kan een mens niet gemakkelijk steunen op bovennatuurlijke middelen voor zijn basis-behoefte. Daarom kwamen Benei Yisrael's zorg en appellieren aan Moshe voort uit oprechte bezorgdheid voor hun lot en dat van hun kinderen.

Dat is niet in Sefer Bemidbar. Hier is Benei Yisrael niet langer bang om in de wildernis te overleven, en hun klachten komen niet voort uit hun zorg voor hun basis-behoefte. Reeds in dit stadium, nadat het manna een vol jaar zonder uitzondering dagelijks is gevallen, weet het volk dat God hen van voedsel kan en zal voorzien. Ze klagen nu niet over eten, maar over het menu. Ze kunnen hun verlangen naar voedsel niet verzadigen en hebben geen mogelijkheid om hun culinaire dromen te realiseren. We hebben hier niet te maken met de garantie van fysiek voedsel, maar met het streven van hun fantasie. De Torah identificeert VERLANGEN als het motief achter hun protest, 'Het gespuis in hun midden voelde een gulzig verlangen' (Bemidbar 11:4). Hun klacht maakt dit duidelijk: "Wij denken terug aan de vissen die we in Egypte zomaar gratis konden eten, de komkommers, de meloenen, de prei, de uien en de knoflook" (ibid., 5).

Het gedrag van de natie in deze episode van Kivrot Ha-ta'ava, vanuit het zielig heimwee naar de lekkernijen (welke ze waarschijnlijk nooit proefden) van het land dat hen onderdrukte, tot op hun vraag naar vlees en vis, wijzen alleen op verveling en luiheid, de voorlopers van een obsessief najagen van plezier en verlangens. Aangezien zij verzekerd waren van voldoende rantsoenen om te overleven, kunnen we hun eisen slechts interpreteren als een uiting van een verlangen naar luxe.

Bevrijd van de geestelijke spanning die zij sinds Matan Tora ervaren hadden, gaat de natie nu door een fase van streven naar comfort en plezier. Hoe diep, pijnlijk, en geworteld in de *peshat* (letterlijke lezing) zijn Chazal's reacties die het vertrek vanaf de Sinaï beschrijven:

"Ze reisden van de Berg van God op een driedaagse trip als een kind dat de school verlaat, dat wegloopt en achter laat. Zo zijn ze gevluht voor de berg Sinaï op een driedaagse reis, want bij de Sinaï studeerden ze veel Torah." (Aangehaald uit Tosafot, Masekhet Shabbat 116a s.v. "pur'anut")

Het manna kan dus niet langer in hun behoeften voorzien zoals het in het verleden heeft gedaan. Zo lang als de natie zich zorgen maakte over haar voortbestaan, was het vallen van manna een perfecte oplossing. Op het moment dat ze beginnen te focussen op plezier, in plaats van voedsel, kunnen ze het manna niet meer op prijs stellen of er zich tevreden mee voelen.

Terwijl God met begrip de bezorgdheid van de natie in Sefer Sjemot kan aanvaarden, reageert Hij in Sefer Bemidbar niet met dezelfde sympathie op hun streven naar luxe. God reageert op de klachten van Sefer Bemidbar met woede en straf.

E. "It Was Evil in Moshe's Eyes"

Let us now return to the question why Moshe responds to the people's complaints with such despair. The answer lies in the unique nature of this sin that sets it apart from all its predecessors. The sin of Kivrot Ha-ta'ava, which at its very essence involved the pursuit of pleasure, not only evokes a harsh response from both the Almighty and Moshe, but also leads to Moshe's dissociation from the people. The Almighty cannot proceed with His plan when physical desire is what dictates the nation's agenda, and Moshe has no interest in devoting himself to defend and provide the needs of people who subjugate themselves to the consumption of meat and other delicacies. The consequence of "it was evil in Moshe's eyes" is his request to divest himself of the burden of leadership.

Beyond his disappointment in the people, Moshe claims that he lacks the wherewithal to supply them with what they desire: "Where am I to get meat to give to all this people, when they whine before me and say, 'Give us meat to eat!' I cannot carry all this people by myself, for it is too much for me" (Bemidbar 11:13-14). In light of this we can readily understand why God appoints seventy spiritual leaders to come to his assistance in educating the people. This appointment was meant as an educational measure necessitated by the particular nature of this incident.

Several questions, however, remain. The first involves God's formulation in issuing this command: "Gather for Me seventy men from the elders of Israel, whom you know to be the elders of the nation and its officers" (11:16). What does He mean by, "seventy men from the elders of Israel whom you know to be the elders of the nation"? If these men rank among the "elders of Israel," then clearly, they are "the elders of the nation."

The key to understanding this verse must lie in the fact that these men were "zekeinim" (elders) and "shoterim" (officers). We should also interpret the term, "ziknei ha-am" (elders of the nation), which contrasts with the earlier expression, "ziknei Yisrael" (the elders of Israel), as referring not to age, but, similar to "shoterim," to a position of communal leadership. God here instructs Moshe to appoint those among "ziknei Yisrael" (the elderly population) who are also leaders. Since the need for leadership qualities for this position is obvious, the emphasis of this verse must involve the requirement that they be elderly as well.

A second, more central question relates to the elders' lack of success. From the moment of their appointment through the calamity of the scouts and the incident of Korach, we detect no sign of improvement in the nation's behavior. To the contrary, the sin of the spies occurs immediately following Kivrot Ha-ta'ava. Is this lack of success due purely to the utter lack of faith on the nation's part, or does it testify to the failure of the elders? Or, in simpler terms, are the elders indeed qualified for the responsibility cast upon them?

E. "Het was kwaad in Moshe's ogen"

Laten we nu terugkeren naar de vraag waarom Moshe op klachten van de mensen met zulke wanhoop reageert. Het antwoord ligt in het unieke karakter van deze zonde, die het onderscheidt van alle voorgaande. De zonde van Kivrot Ha-ta'ava, die in wezen het najagen van genot met zich meebrengt, roept niet alleen een agressieve reactie op van zowel de Almachtige als Moshe, maar leidt ook tot Moshe's afstand nemen van het volk. De Almachtige kan niet doorgaan met zijn plan als het fysieke verlangen de agenda van de natie dicteert, en Moshe heeft geen zin zichzelf te geven om mensen te verdedigen en voor hun behoeften te zorgen als ze zich aan de consumptie van vlees en andere lekkernijen overgeven. Het gevolg van "het was kwaad in Moshe's ogen" is zijn verlangen om zich van de last van het leiderschap te ontdoen.

Behalve teleurgesteld te zijn in het volk, beweert Moshe dat hij niet over de middelen te beschikken om hen te voorzien van wat ze verlangen: "Waar moet ik vlees halen om aan al deze mensen te geven, als ze tot mij zeuren en zeggen: 'Geef ons vlees te eten!' Ik kan al dit volk niet op m'n eentje dragen, want dat is te veel voor mij" (Bemidbar 11:13-14). In het licht hiervan kunnen we gemakkelijk begrijpen waarom God zeventig geestelijke leiders benoemt om hem te hulp te komen bij het onderwijzen van de mensen. Deze benoeming was bedoeld als een noodzakelijke opvoedingsmaatregel vanwege de bijzondere aard van dit incident.

Toch blijven er verschillende vragen. De eerste betreft Gods formulering in de opdracht: "Verzamel voor Mij zeventig mannen uit de oudsten van Israël, waarvan jij weet dat zij de oudsten van het volk zijn en leiders" (11:16). Wat bedoelt hij met, "zeventig mannen uit de oudsten van Israël waarvan u weet dat zij de oudsten van het volk zijn"? Als deze mannen tot de "oudsten van Israël" behoren, dan zijn ze duidelijk "de oudsten van het volk."

De sleutel tot het begrijpen van dit vers moet liggen in het feit dat deze mannen "zekeinim" (oudsten) waren en "shoterim" (leiders). We moeten ook de term "ziknei ha-am" (oudsten van het volk) interpreteren die in schril contrast staat met de eerdere uitdrukking, "ziknei Yisrael" (de oudsten van Israël), als niet naar leeftijd verwijzend, maar vergelijkbaar met "shoterim" naar een positie van gemeenschapsleiderschap. God instrueert hier Moshe om die onder "ziknei Yisrael" (de ouderen) te benoemen die ook leiders zijn. Aangezien de behoefte aan leidinggevende kwaliteiten voor deze positie duidelijk is, vereist de nadruk van dit vers dat zij ook oudsten zijn.

Een tweede, meer centrale vraag heeft betrekking op het gebrek aan succes van de oudsten. Vanaf hun benoeming tot de ramp van de verkenners en het Korach incident, bespeuren we geen teken van verbetering in het gedrag van de natie. In tegendeel, de zonde van de verspieders volgt meteen na Kivrot Ha-ta'ava. Is dit gebrek aan succes puur te wijten aan het volslagen gebrek aan geloof van de zijde van de natie, of getuigt het van de mislukking van de oudsten? Of, in eenvoudiger bewoordingen; zijn de oudsten inderdaad gekwalificeerd voor de op hen geworpen verantwoordelijkheid?

To understand the role assigned to the elders as prophets who assist Moshe in leading the nation, we must discuss the story of Eldad and Meidad, who prophesied at this point without having Moshe's spirit bestowed upon them (as do the seventy elders).

F. Eldad and Meidad

"Two men, one named Eldad and the other Meidad, had remained IN THE CAMP; yet the spirit rested upon them - they were among those recorded, but they had not gone out to the Tent - and they prophesied in the camp. A youth ran out and told Moshe, saying, 'Eldad and Meidad are prophesying in the camp!' Yehoshua the son of Nun, Moshe's attendant from his youth, spoke up and said, 'My lord Moshe, imprison them!' But Moshe said to him, 'Are you wrought up on my account? Would that all the Lord's people were prophets, that the Lord put His spirit upon them!' Moshe then reentered the camp together with the elders of Israel." (11:23-30)

A careful examination of these verses reveals that location constitutes a central component of the story of Eldad and Meidad. The verses tell us little about Eldad and Meidad; it omits information such as who they are, what exactly they prophesied, and why Yehoshua reacted so angrily. The text does, however, emphasize the location of their prophecy - in the camp, and they had not "gone out into the Tent."

Whereas they remain among the people in the camp, the assigned elders separate from the camp and leave to the Tent of Meeting, situated outside the camp: "Bring them to the Tent of Meeting and let them take their place THERE with you. I will come down and speak with you THERE..." (11:16-17). Throughout this parasha, a clear distinction is drawn between "here" - the camp, where Eldad and Meidad are situated - and "there" - the Tent of Meeting, where Moshe takes the elders.

In light of this, we must understand the phrase, "Two men... had remained in the camp" to mean that Eldad and Meidad made a conscious decision on principle to remain in the camp with the nation, rather than leaving with the elders outside the camp. Their having remained in the camp involves not a geographic issue, but rather an expression of their stance regarding spiritual and political leadership.

In order to understand what exactly the "camp" signifies and Eldad and Meidad's insistence on its decisive importance, we must resort to Chazal's comments in identifying the content of Eldad and Meidad's prophecy. According to one view in the Midrash (accepted by Rashi in his commentary), they foresaw that "Moshe will die and Yehoshua will bring them into the land."

Chazal likely based their comment on the juxtaposition between this account and the story of the spies, which resulted in the death of that

Om de aan de oudsten toegewezen rol als profeten die Moshe helpen bij het leiden van de natie te begrijpen, moeten we het verhaal van Eldad en Meidad bespreken, die op dit punt profeteren zonder dat hen Moshe's geest (zoals op de zeventig oudsten) toebedeeld werd.

F. Eldad en Meidad

"Twee mannen, de een noemt Eldad en de andere Meidad, waren in het kamp gebleven, maar de Geest rustte op hen - zij behoorden tot degenen die opgetekend waren, maar niet naar de tent waren uitgegaan - en zij profeteerden in het kamp. Een jongere liep naar buiten en vertelde Moshe, zeggende: 'Eldad en Meidad profeteren in het kamp!' Yehoshua, de zoon van Nun, Moshe's begeleider vanaf zijn jeugd, sprak en zei: 'Mijn heer Mozes, sluit ze op!' Maar Mosje zei tegen hem: 'Bent u er voor mij? Was het maar dat heel het volk des Heeren profeten waren, dat de Heer Zijn Geest op hen legde!' Moshe ging vervolgens het kamp weer binnen samen met de oudsten van Israël." (11:23-30)

Uit een zorgvuldig onderzoek van deze verzen blijkt dat de locatie een centraal onderdeel van het verhaal van Eldad en Meidad vormt. De verzen vertellen ons weinig over Eldad en Meidad, het laat informatie weg zoals wie ze zijn, wat ze precies profeteerden, en waarom Yehoshua zo boos reageerde. De tekst benadrukt echter de locatie van hun profetie - in het kamp, en ze waren niet "uitgegaan tot in de tent."

Terwijl ze nog steeds onder het volk in het kamp zijn, scheiden de aangewezen oudsten zich af van het kamp en gaan naar de Tent der Samenkomst buiten het kamp: "Breng ze naar de Tent der Samenkomst en laat ze DAAR hun plaats met jou innemen. Ik zal neerdalen en DAAR met u spreken ..." (11:16-17). In deze sidra wordt een duidelijk onderscheid gemaakt tussen "hier" - het kamp, waar Eldad en Meidad zich bevinden - en "daar" - de Tent der Samenkomst, waar Mosje de oudsten naartoe neemt.

In het licht hiervan moeten we de zin begrijpen: "Twee mensen ... waren in het kamp gebleven" betekent dat Eldad en Meidad een bewuste beslissing maakte i.v.m. het principe met de natie in het kamp te blijven, in plaats van weggaan met de oudsten buiten de kamp. Hun in het kamp blijven betreft geen geografisch probleem, maar eerder een uitdrukking van hun houding ten aanzien van geestelijk en politiek leiderschap.

Om te begrijpen wat het 'kamp' precies betekent en het doorslaggevend belang van Eldad en Meidad's aandringen, moeten we een toevlucht nemen tot Chazal's commentaar bij het identificeren van de inhoud van Eldad en Meidad's profetie. Volgens één zienswijze in de Midrasj (door Rasji in zijn commentaar aanvaard), voorsagen zij dat "Moshe zal sterven en Yehoshua hen in het land zal brengen."

Chazal op baseerde hun commentaar waarschijnlijk op de nevenschikking tussen dit verhaal en het verhaal van de verkenners, dat eindigde met de dood van die

generation in the wilderness. This will not, however, answer our question unless we presume a thematic - beyond simply chronological - connection between Kivrot Ha-ta'ava and the scouts on the one hand, and the approach of Eldad and Meidad to these sins, on the other.

G. Generation Gap

This question brings us to the point where the various plots that transpire simultaneously in chapter 11 - the sin of Kivrot Ha-ta'ava, the leadership crisis, Moshe's despair and the prophecy of Eldad and Meidad - all blend together.

Eldad and Meidad sense a developing gap between Moshe and the people. Now that the pursuit of physical gratification, rather than weakness and skepticism, motivate the nation's complaints, Moshe can no longer bear the burden. He cannot understand this attitude and condemns it entirely. It is this widening gap between Moshe and his flock that troubles Eldad and Meidad.

The appointment of the elders, in the view of Eldad and Meidad, will only make matters worse. The zekeinim, too, will not lend an ear to the wailing of the people longing for delicacies. These elders, Moshe's contemporaries, belong to the generation of leaders and fighters who participated in the struggle against Pharaoh. The Egyptian bondage, the yearning for freedom and the struggle for its achievement, is what forged their spiritual image. They never considered personal comfort or luxuries.

These elders cannot understand the younger generation, the generation that was not among the founders, the generation that seeks comfort and relaxation rather than struggle and challenge. We have here a generation gap between the generation of Egypt and the younger generation of the wilderness. The appointment of the elders will not solve the problem that led Moshe to despair, as they belong to the same generation as he.

Chazal expressed this idea beautifully by identifying these "shoterim" as the Jewish overseers who suffered beatings in their brethren's stead at the hands of the Egyptian taskmasters. Their self-sacrifice speaks for itself of the superior spiritual level of the "shoterim." However, the sympathy they afforded their fellow sufferers in Egypt will not apply to the younger generation of the wilderness, whose spiritual world differs so drastically from that of the generation of slavery. The verse therefore emphasizes the age of the elders, for their belonging to the older generation is the critical factor in understanding the rift that has been created in the nation.

Eldad and Meidad express their position with the prophecy, "Moshe will die and Yehoshua will bring them to the Land." Yehoshua belongs to the younger generation; he is therefore capable of bringing the new generation into the Land. For the same reason, Eldad and Meidad remain in the camp, with the people, rather than leaving the camp with the elders. They maintain that the leadership must remain with the people, despite

generatie in de woestijn. Dit zal echter onze vraag niet beantwoorden, tenzij we een thematische - naast een eenvoudige chronologische - verbinding veronderstellen tussen Kivrot Ha-ta'ava en de verspieters aan de ene kant, en de aanpak van Eldad en Meidad op deze zonden aan de andere kant.

G. Generatiekloof

Deze vraag brengt ons bij het punt waar de verschillende stukjes in hoofdstuk 11, die gelijktijdigheid wekken, - de zonde van Kivrot Ha-ta'ava, de leiderschapscrisis, Moshe's wanhoop en de profetie van Eldad en Meidad - een mix vormen.

Eldad en Meidad voelen kloof tussen Moshe en het volk ontstaan. Nu dat het nastreven van fysieke bevrediging, in plaats van zwakte en scepsis, aan de basis van de klachten van de natie liggen, kan Moshe niet langer de last dragen. Hij kan deze houding niet begrijpen en veroordeelt het helemaal. Het is deze groeiende kloof tussen Moshe en zijn kudde die Eldad en Meidad zorgen baart.

De aanstelling van de oudsten, in het licht van Eldad en Meidad, zal het alleen maar erger maken. Ook de zekeinim, zullen niet horen naar het gejammer van het volk dat naar lekkernijen verlangt. Deze oudsten, Moshe's tijdgenoten, behoren tot de generatie van leiders en strijders die aan de strijd tegen de farao deelnamen. De Egyptische slavernij, het verlangen naar vrijheid en de strijd voor de verwezenlijking ervan, is wat hun geestelijk beeld sneedde. Ze hebben nooit aan persoonlijk comfort of luxe gedacht.

Deze ouderen kunnen de jongere generatie niet begrijpen, de generatie die niet onder de oprichters was, de generatie die comfort en ontspanning in plaats van strijd en uitdaging zoekt. We hebben hier een generatiekloof tussen de generatie van Egypte en de jongere generatie van de woestijn. De aanstelling van de oudsten zal het probleem dat Mosje tot wanhoop bracht niet oplossen, omdat ze tot dezelfde generatie als hij behoren.

Chazal drukte dit idee prachtig uit door deze "shoterim" te identificeren als de Joodse opzichters die mishandeling leden in plaats van hun broeders in de handen van de Egyptische opzichters. Hun zelfopoffering spreekt voor zich van het superieure spirituele niveau van de "shoterim." Toch zal de sympathie die zij hun lotgenoten in Egypte boden niet van toepassing op de jongere generatie van de woestijn, wiens geestelijke wereld zo drastisch verschilt van die van de generatie van de slavernij. Het vers benadrukt dan ook de leeftijd van de oudsten; want hun lidmaatschap van de oudere generatie is de kritieke factor in het begrijpen van de kloof die in de natie is ontstaan.

Eldad en Meidad uiten hun positie door de profetie, "Moshe zal sterven en Yehoshua zal hen naar het Land brengen." Yehoshua behoort tot de jongere generatie, hij is dan ook in staat om de nieuwe generatie in het Land te brengen. Om dezelfde reden blijven Eldad en Meidad in het kamp, met het volk, in plaats van het kamp met de oudsten te verlaten. Zij stellen dat de leiding bij het volk moet blijven, ondanks en vanwege

and because of the pursuit of physical gratification they have undertaken.

Along these lines we may explain Chazal's comment that the other elders never prophesied again, whereas Eldad and Meidad continued to prophesy. Their prophecy, which is directed towards the younger generation, will continue to bear relevance and meaning in the future, beyond the limited context of Kivrot Ha-ta'ava. The elders, by contrast, are detached from the spiritual world of the generation of the wilderness, and their prophecy was but a one-time effort to lighten the burden on Moshe's shoulders.

Chazal's comment, that the elders did not prophesy again, is well-grounded in the "peshat." After this episode, we never again hear of the elders except in one context. When Moshe goes to confront Dan and Aviram, who conspired with Korach against his authority, the elders accompany him (B16:25). Dan and Aviram were not from the younger generation, but rather members of Moshe's generation. Here the spiritual world of the elders enters the struggle. Throughout the other parshiyot, however, when Moshe does not battle against the nation but rather tries to lead them, the elders cannot serve in an educational capacity, and their prophecy ceases.

(At first glance, this attempt at describing the elders as unfit for leadership seems untenable, given the fact that God Himself selected them. In truth, however, God's purpose here is not to designate new leaders for the nation, but rather to strengthen Moshe in his personal crisis by lightening his yoke. To this end, therefore, the men selected are specifically those who resemble Moshe, as Chazal emphasize in several places. See Sanhedrin 17a, Bemidbar Rabba 15:25; Midrash Tanchuma, Beha'alotekha 22.)

H. "Moshe Reentered the Camp"

Moshe responds to Eldad and Meidad by accepting their criticism and taking concrete action to correct the error that they noted. Beyond his comments to Yehoshua praising the proliferation of religious expression, he also leaves the Tent, together with the elders, and enters the camp: "Moshe reentered the camp together with the elders of Israel" (11:30). The policy of positioning the Tent outside the camp, which was adopted in the wake of the golden calf, is ended. From now henceforth Moshe will work within the camp, he will listen and deal with the people's feelings and demands.

However, whereas Moshe's policy was intended to improve the situation, the exact opposite occurred. Immediately after his reentry into the camp, Moshe and the nation experience the awful tragedy of the scouts. Moshe's dreams, hopes, and personal and national aspirations are at once destroyed. The "crying for naught" of that bitter night brought an end to the generation of the wilderness; the situation worsens, rather than improves.

het streven naar lichamelijke bevrediging dat zij begonnen zijn.

Langs deze lijnen kunnen we Chazal's opmerking verklaren dat de andere ouderlingen nooit weer profeteerden, terwijl Eldad en Meidad bleven profeteren. Hun profetie, die op de jongere generatie gericht is, zal relevantie en betekenis blijven hebben in de toekomst, voorbij de beperkte context van Kivrot Ha-ta'ava. De oudsten daarentegen, worden losgemaakt van de geestelijke wereld van de generatie van de woestijn, en hun profetie was maar een eenmalige inspanning om de last op Moshe's schouders te verlichten.

Chazal's opmerking, dat de oudsten niet weer profeteerden, is duidelijk uit de "peshat" (naakte lezing) Na deze episode, horen we nooit meer van de ouderlingen, behalve in één context. Toen Moshe Dan en Aviram, die met Korach tegen zijn gezag samenspannen, gaat confronteren, vergezellen de oudsten hem (B16:25). Dan en Aviram waren niet van de jongere generatie, maar eerder leden van Moshe's generatie. Hier komt de geestelijke wereld van de oudsten in de strijd. In de andere parshiyot echter, wanneer Moshe niet tegen de natie strijd, maar eerder probeert om hen te leiden, kunnende oudsten niet opvoedkundig dienen, en hun profetie stopt.

(Op het eerste gezicht lijkt deze poging tot het beschrijven van de oudsten als ongeschikt voor het leiderschap onhoudbaar, gezien het feit dat God Zelf hen selecteerde. In werkelijkheid echter, is Gods doel hier niet om nieuwe leiders voor de natie aan te wijzen, maar eerder om Moshe te versterken in zijn persoonlijke crisis door het verlichten van zijn juk. Daartoe zijn de geselecteerde mannen daarom speciaal degenen die op Moshe lijken, zoals Chazal op verschillende plaatsen benadrukt. Zie Sanhedrin 17a, Bemidbar Rabba 15:25; Midrasj Tanchuma, Beha'alotekha 22.)

H. "Moshe keert terug in het kamp"

Moshe reageert op Eldad en Meidad door het aanvaarden van hun kritiek en het nemen van concrete maatregelen om de fout die ze opmerkten te corrigeren. Naast zijn commentaren op Yehoshua die de verspreiding van religieuze expressie prees, verlaat hij ook de Tent, samen met de oudsten, en betreedt het kamp: "Moshe kwam terug in het kamp samen met de oudsten van Israël" (11:30). Het beleid van de Tent buiten het kamp te positioneren, die in het kielzog van het gouden kalf werd aangenomen, wordt beëindigd. Voortaan zal Moshe binnen het kamp werken, zal hij luisteren en omgaan met gevoelens en eisen van het volk.

Echter, terwijl het beleid Moshe's was bedoeld om de situatie te verbeteren, gebeurde precies het tegenovergestelde. Onmiddellijk na zijn terugkeer in het kamp, ervaren Moshe en de natie de vreselijke tragedie van de verkenners. Moshe's dromen, verwachtingen en persoonlijke en nationale aspiraties worden in een keer vernietigd. Het "hulpen voor niets" van die bittere avond bracht een einde aan de generatie van de woestijn, de situatie verslechtert, in plaats van te verbeteren.

Of course, here one will reasonably ask: did the sin of the spies transpire despite Moshe's return to the camp, or perhaps, Heaven forbid, because of it? Was the implementation of Eldad and Meidad's idea simply "too little, too late," or perhaps this very decision accelerated the negative progression of the people?

The answers to these questions will be discussed, please God, in next week's shiur to Parashat Shelach.

Natuurlijk, zal men zich hier redelijkerwijs afvragen: is de zonde van de verspieters uitgebroken ondanks Moshe's terugkeer naar het kamp, of misschien, de hemel verhoede, als gevolg daarvan? Was de invoering van Eldad en Meidad's idee simpelweg 'te weinig, te laat,' of versnelde deze beslissing juist de negatieve progressie van het volk?

De antwoorden op deze vragen zullen worden besproken, zo God het wil, in de les van volgende week bij Parashat Shelach.

To receive the parsha shiur every week, write to: majordomo@etzion.org.il

(c) Yeshivat Har Etzion 2002 All rights reserved to Yeshivat Har Etzion
Yeshivat Har Etzion
Alon Shvut, Israel, 90433
office@etzion.org.il